

Вихідні дані: Рускуліс Л. Використання інформаційних технологій у системі підготовки майбутнього вчителя української мов. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014 № 3 (37). С. 184–193.

С. 184

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються шляхи упровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції та педагогічних технологій, які базуються на цих засобах. Урахування новітніх інформаційних технологій для створення нових можливостей передачі знань, сприйняття знань й усесторонній розвиток особистості, яка навчається в ході навчально-виховного процесу. Роль комп'ютерного навчання, мультимедійних навчальних засобів та презентацій у підготовці молоді до життя в інформатизованому суспільстві. Застосування Інтернет-проектів, що спрямовані підвищувати рівень мовленнєвих навичок студентів за допомогою навчитися отримувати значний осяг інформації.

Інформаційні засоби, інформаційні технології навчання, комп'ютерне навчання, мультимедія, засоби Internet, інформаційна культура студентів, презентація.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціальних і технологічних перетворень однією з вимог до всіх учасників навчального процесу у вищих навчальних закладах є готовність майбутнього фахівця до використання інформаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та професійній діяльності. Виокремлюють три рівні такої готовності: власний рівень володіння комп'ютеризованими технологіями, уміння безпосередньо використовувати їх у професійній діяльності, уміння підвищувати свій фаховий рівень за допомогою засобів Internet. Важливим елементом цієї готовності є не лише теоретична підготовка з певної галузі знань, а також і практичні уміння викладача організувати і провести навчальне заняття за дистанційною формою

навчання; підготувати навчальне заняття за дистанційною формою навчання; створити власний електронний посібник з конкретної дисципліни; запровадити освітній Web-сайт з метою поглиблення власної наукової і викладацької компетентності інтелекту [9, 198].

Аналіз актуальних досліджень. Питання упровадження у навчальний процес вишів новітніх інформаційних технологій досліджували у своїх працях С. Вітвицька, Н. Волкова, И. Захарова, В. Лозова, В. Луценко, Т. Савчук, В. Скороходов, Т. Туркот, О. Шевчук, С. Шевчук, М. Фіцула та інші.

С. 185

Мета статті: з'ясувати місце та значення новітніх інформаційних, комп'ютерних та мультимедійних засобів навчання у процесі підготовки майбутнього вчителя української мови.

Виклад основного матеріалу. Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти в Україні є її інформатизація. У широкому розумінні – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологією, у вузькому – впровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції та педагогічних технологій, які базуються на цих засобах

Інформатизація (лат. informatio – пояснення, викладення) є одним із головних напрямів сучасної науково-технічної революції, на якому ґрунтується перехід від індустріального етапу розвитку суспільства до інформаційного. Це процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх суспільно значущих видах діяльності. Інформатизація охоплює три взаємопов'язаних процеси: а) *медіатизацію* (лат. mediatius – посередник) – удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації; б) *комп'ютеризацію* – удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації; в) *інтелектуалізацію* – розвиток здібностей, сприйняття і

продукування інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, в т.ч. використання засобів штучного інтелекту [9, 191].

Інформатизація вищої школи передбачає: оперативне оновлення навчальної інформації у зв'язку з розвитком науки, техніки, культури; отримання оперативної інформації про індивідуальні особливості кожного студента, що уможливорює диференційований підхід до організації їх навчання і виховання; освоєння адекватних науковому змісту навчання й індивідуальних особливостей студентів способів донесення навчальної інформації; отримання інформації про результативність педагогічного процесу, що дасть змогу оперативно вносити в нього необхідні корективи.

Усе це сприяє удосконаленню інформаційної культури студентів, здійсненню рівневої та профільної диференціації навчально-виховного процесу з метою розвитку нахилів і здібностей студентів, задоволення їхніх запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу; удосконалення управління освітою; підвищенню ефективності наукових досліджень інтелекту [9, 192].

Розширення сфери застосування електронно-обчислювальних машин та їх периферійного обладнання зумовило появу поняття «нова інформаційна технологія».

С. 186

Інформаційні технології навчання – предметно і комунікативно спрямоване навчальне середовище, включене у навчальну діяльність, у якій комп'ютер є засобом аналізу змісту об'єктів, організації навчальної взаємодії, реалізації адекватних структурі та змісту діяльності форм контролю [2, 308]; сукупність знань про способи та засоби роботи з інформаційними ресурсами, спосіб і засіб збору, опрацювання та передання інформації для отримання нових відомостей про об'єкт, що вивчається; педагогічна технологія, що використовує спеціальні способи, програмні та технічні засоби (кіно, аудіо- і відеозасоби, програмні та технічні засоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з

інформацією. Відтак, НІТ слід розуміти як додаток інформаційних технологій для створення нових можливостей передачі знань (діяльність викладача), сприйняття знань (діяльність студента), й усесторонній розвиток особистості, яка навчається в ході навчально-виховного процесу [3, 22].

Нові інформаційні технології (НІТ) дають змогу подолати суперечності між розвитком знань і можливостями та масштабами їх використання. Тому вони є засобом перетворення знань на інформаційних ресурс суспільства і засобом реалізації соціальних технологій, перетворення їх на соціально-інформаційні.

До засобів НІТ належать:

- *апаратні засоби*: комп'ютер, програмні засоби (операційні системи, редактори, інформаційно-пошукові системи, локальні та глобальні навчальні комп'ютерні системи, демонстраційне обладнання, електронні підручники), бази даних);

- *програмно-методичні засоби*: навчальні, контролюючі, імітаційно-моделювальні, інструментальні програмно-педагогічні, програмно-методичні комплекси;

- *навчально-методичні засоби*: посібники, нормативно-технічна документація, організаційно-інструктивні матеріали тощо Комп'ютерні технології можуть здійснюватися у таких трьох варіантах: технологія як «проникнення» (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділів); як основна (застосування під час вивчення базових тем); як монотехнологія (коли весь процес навчання, діагностика, управління, моніторинг проводяться за допомогою комп'ютера [2, 308].

Використання засобів НІТ сприяє підвищенню ефективності навчання, що досягається завдяки високим зображувальним можливостям; збільшенню кількості інформації; моделюванню спільної діяльності студента та викладача на будь-якому етапі навчання; гнучкості управління навчальною діяльністю на основі широкого варіювання «поля самостійності», індивідуалізації навчання. Впровадження засобів НІТ змінює співвідношення різних організаційних форм навчальної діяльності: збільшується частка самостійної, і індивідуальної та

групової роботи; розширюється обсяг практичних і лабораторних робіт, насамперед пошукового та дослідницького характеру тощо [3, 308-309].

Комп'ютерне навчання у вузькому значенні передбачає застосування комп'ютера як засобу навчання, а в широкому – застосування комп'ютера в навчальному процесі з різною метою (комп'ютеризація навчання).

Основна мета навчання – підготувати молодь до життя в інформатизованому суспільстві, підвищити ефективність навчання шляхом впровадження засобів інформатизації [4, 181].

За використання комп'ютерів у навчальному процесі викладач перетворюється з носія готових знань і способів роботи на керівника, посередника і помічника студентів у процесі спільної творчої роботи; втрачає «монополію на знання», бо студенти мають доступ до банків знань, відповідних експертних систем, можуть самостійно отримувати інформацію. Незмінною залишається роль викладача щодо визначення цілей, змісту навчання й виховання, особистого прикладу, використання методів переконання [3, 307].

Комп'ютерне навчання розглядають у контексті інформаційних технологій навчання, часто ототожнюючи поняття «технології комп'ютерного навчання» і «нові інформаційні технології навчання (НІТН), «електронно-комунікативні системи, засоби і технології навчання (ЕКСЗТН)».

С. 188

Комп'ютерні технології можуть здійснюватися у таких трьох варіантах: технологія як «проникнення» (застосування комп'ютерного навчання з окремих тем розділів); як основна (застосування під час вивчення базових тем); як монотехнологія (коли весь процес навчання, діагностика, управління, моніторинг проводяться за допомогою комп'ютера [1, 197].

Напрями комп'ютеризації: вивчення комп'ютера як електронної обчислювальної машини, щоб забезпечити комп'ютерну грамотність студента. З цією метою у ВНЗ вводяться спеціальні курси; оволодіння способами

використання комп'ютера в навчальній діяльності, тобто технологією комп'ютерного навчання, що включає розробки навчаючих програм, що можуть бути: навчаючими, тренувальними, контролюючими, імітаційними, моделюючими, ігровими) [4, 180-180].

Значення комп'ютерного навчання:

1. Вносить значні зміни в пізнавальну діяльність студента, який звільняється від шаблонної, рутинної розумової діяльності, переключаючи її на машину. Студент має можливість самостійно одержати необхідну інформацію, в тому числі й ту, яка відноситься до способів вирішення самостійно поставлених студентом конкретних завдань.

2. Сприяє створенню сприятливого для навчання психічного клімату, оскільки студент позбавляється страху допустити помилку, усвідомлюючи, що комп'ютер її виправить, і це не викличе негативної реакції викладача. Студент одержує можливість побачити результати своїх дій, що спонукає до рефлексій.

3. Дає можливість залучення студентів до дослідницької роботи, розвивати творче ставлення до пізнання природи, суспільства, світу.

4. Дозволяє будувати навчання в режимі діалогу, в процесі якого відбувається засвоєння певної інформації, обговорення правильності конкретних самостійних дій студента, стратегії пошуків розв'язання навчальних задач, планування дій, прийомів, самоконтролю тощо.

5. Забезпечує індивідуалізацію навчання, дає можливість керувати самостійною пізнавальною діяльністю.

6. Розвиває навички алгоритмізації вирішення навчальних задач, формуючи на цій основі логічне мислення.

C. 189

7. Вносить суттєві зміни у використання методів навчання, тому що забезпечує наочне уявлення змісту матеріалу, діалогізацію навчального процесу, самостійний доступ до необхідної інформації, використання різних видів ігор,

застосування евристичних засобів під час визначення стратегії вирішення задач, інтеграції навчальних предметів, здійснення самоконтролю та ін. [4, 182-183].

Серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. Програми, що використовуються у вищих навчальних закладах, поділяються на: *навчальні* (скеровують навчання з огляду на наявні знання та індивідуальні здібності студентів, а також сприяють на пошук засвоєнню нової інформації); *діагностичні* (тестові) (призначені для діагностування, перевірки, оцінювання знань, умінь, здібностей); *тренувальні* (розраховані на повторення закріплення пройденого навчального матеріалу); *бази даних* (сховища інформації з різних галузей знань, у яких за допомогою запитів по різних галузях знань знаходять необхідні відомості); *імітаційні* (представляють певний аспект реальності за допомогою параметрів для вивчення його основних структурних чи функціональних характеристик); *моделюючі* (відображають основні елементи і типи функцій, моделюють певну реальність); *програми типу «мікросвіт»* (подібні до імітаційно-моделюючих, однак не відображають реальності, а створюють віртуальне навчальне середовище); *інструментальні програмні засоби* (забезпечують виконання конкретних операцій, тобто оброблення тексту, складання таблиць, редагування інформації інтелекту [9, 193-194].

Електронні носії під час навчання мають такі переваги: полісенсорність, тобто вплив на різноманітні почуття людини; мультимедіальність, або можливість апаратного та програмного поєднання чи злиття в одному пристрої багатьох функцій і засобів інформацій (медій); інтерактивність, або здатність до машинного діалогу в системі «людина – комп'ютер», що забезпечує студенту суб'єктивне відчуття успішності; симуляційність, або можливість імітації дійсних явищ, процесів чи дій пристроїв; комунікативність, або здатність до забезпечення зворотного зв'язку за допомогою мережі візуального звукового чи символічного зв'язку з іншою особою (з іншим комп'ютером або устаткуванням); віртуалізація, або здатність до творення уявного світу, який називають віртуальною або кіберпросторовою дійсністю [8, 252-253].

Презентація (лат. praesentatio – показувати, представляти) – представлення перед аудиторією чогось нового, раніше невідомого або мало відомого.

С. 190

Важливою характеристикою презентації є одночасне використання тексту і зображення. Навчальна презентація має на меті ознайомити студентів, слухачів з курсом, сформуванню у них позитивну мотивацію, зацікавити, переконати, показавши важливість навчальної програми в опануванні спеціальності та для успішної практичної діяльності [10, 53].

Невід'ємною складовою презентації є використання поряд із текстом, зображення, яке може бути статистичним (графіки, таблиці, схеми, малюнки, фотографії) або динамічним (відеоматеріали) [10, 57].

Логіка викладу змісту презентації може бути побудована за декількома методами: індуктивний (послідовне викладення матеріалу шляхом від конкретних фактів та прикладів до абстрагування та узагальнення); дедуктивний (кроковий, ступеневий рух думки від загальної тези до виведення наслідків, конкретизації на прикладах); метод спірального викладення (увага зосереджується на одній центральній проблемі, або ідеї, викладач постійно повертається до неї, але вже на більш високому рівні, щоб збагатити основну ідею новими фактами); метод контрасту (полягає у протиставленні різних підходів, позицій, концепцій щодо однієї і тієї ж самої проблеми); асоціативний (логічне викладення доповнюється розгортанням ідеї у формі уявного ланцюга поєднаних образів); хронологічний (показ послідовності подій або процесів, їх розгортання у просторі та часі) [10, 58-59].

Презентації мають такі переваги:

1. Дають змогу викладачеві зацікавити студентську аудиторію предметом – заняття стають більш емоційними.

2. Можуть створюватися не тільки для показу на великому екрані для студентської групи в аудиторії, але також можуть використовуватися для індивідуального перегляду на комп'ютері.

3. Можуть використовуватися як для занять із безпосередньою участю викладача, так і без його участі (під час виконання самостійної роботи, передбаченої навчальною програмою дисципліни).

4. Маневрування під час добору потрібної послідовності відображення навчальної інформації.

5. Презентації легко тиражуються та розповсюджуються [7, 261].

Мультимедія (лат. *multum* – багато, лат. *medius* – середній) – це інформаційний продукт, що містить колекції зображень, текстів і даних, що супроводжуються звуком, відео, анімацією та іншими візуальними ефектами, включає інтерактивний інтерфейс та інші механізми управління [10, 99].

С. 191

Ефективність навчання за допомогою мультимедійних навчальних засобів залежить від якості навчальних програм. Зазвичай виділяють три типи комп'ютерних навчальних програм: комп'ютерні навчальні програми одного цільового призначення або контролюючі та моделюючі програмно-педагогічні засоби; інформаційно-пошукові довідкові програмні системи (бази даних, бази знань); навчальні програмні системи (автоматизовані навчальні системи, експертні навчальні системи, електронні підручники, інтелектуальні навчальні системи [10, 100].

Останнім часом популярності набувають **Інтернет-проекти**, що спрямовані підвищувати рівень мовленнєвих навичок студентів за допомогою навчитися отримувати значний обсяг інформації. Існують два види проектів: **www-проекти** та **E-mail-проекти**. Планування, проведення та результати суттєво відрізняються між собою, оскільки **www-проекти** спрямовані на розвиток умінь знаходити інформацію в Інтернеті та презентувати результати власного пошуку, а **E-mail-**

проекти підвищують рівень писемної комунікації. У цілому ж проект – це цільовий акт діяльності, в основі якого лежать інтереси того, хто навчається.

Технологія створення проектів допомагає вирішувати низку освітніх цілей: усвідомити необхідність отримання знань; навчити здобувати ці знання самостійно, вміти застосовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти формуванню комунікативних навичок студента; прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами [5, 450].

Створення якісного програмного забезпечення повинно відповідати таким вимогам:

1. Створення Internet-бібліотеки, де б наочно представлялася структурована інформація.

2. Навчально-методична робота викладача повинна вийти на новий рівень за рахунок створення у співпраці з іншими викладачами лінгвістичних, психолого-педагогічних та інформаційних технологій навчальних матеріалів нового покоління, що пропонуються в електронній бібліотеці.

3. Студенти повинні мати чітке уявлення про те, що потрібно для отримання якісної освіти саме від них. Той, хто навчається, стає не тільки «отримувачем», але й «розповсюджувачем» знань, оскільки якісна освіта передбачає у нього можливість та потребу у формуванні за результатами пізнавальної діяльності власного індивідуального освітнього простору, яке може бути реалізованим у вигляді електронних ресурсів на основі сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій.

4. Розробка чітких та єдиних критеріїв оцінки знань для всіх викладачів із дисципліни, що вивчається [3, 14-16].

С. 192

Програмне забезпечення, що пропонується у процесі викладання курсів мовознавчих та психолого-педагогічних дисциплін на філологічних факультетах вишів, на нашу думку, повинно ґрунтуватися на таких засадах: 1) відповідати

робочій та навчальній програмам із дисципліни; 2) керуватися принципом наступності та перспективності вивчення дисципліни, 3) враховувати недостатність рівня комп'ютерної грамотності викладачів та студентів.

За допомогою комп'ютерних НІТ можливим є:

- організовувати різноманітні телеконференції, на яких демонструються спільні дослідницькі роботи студентів, викладачів, наукових і навчальних шкіл;
- організовувати оперативну консультаційну допомогу широкому загалу тих, хто навчається;
- упровадити та організувати систему дистанційного навчання;
- оперативно обмінюватися інформацією, ідеями, планами з питань, що цікавлять учасників спільних проектів питаннями, темами, тим самим розширюючи свій кругозір, підвищуючи свій культурний рівень;
- формувати у партнерів (учні, студенти, викладачі) комунікативні навички, культуру спілкування, вміння вести дискусію, аргументовано доводити свою точку зору та вміти слухати у поважати партнера;
- формувати навички дослідницької діяльності, моделюючи роботу лабораторії, майстерні;
- формувати вміння здобувати інформацію із різних джерел, обробляючи її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, зберігати та передавати її на далекі відстані;
- створювати справжнє мовне середовище в умовах спільних міжнародних телекомунікаційних проектів, телеконференцій [6, 159-160].

Висновки. Отже, для підвищення ефективності супроводу навчання студентів, майбутніх учителів української мови, можна використовувати: електронні методичні вказівки; тестові контролюючі завдання; електронну аудіовізуальну наочність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2005, с. 197.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. / Волкова Наталія Павлівна. – К. : Академвидав, 2007, с. 308.

3. Захарова И. Г. Информационные технологии а образовании : Учеб. Пособие для студ. учеб. заведений / Ирина Гелиевна Захарова . – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – с. 22.
4. Лекції з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник / За ред. В. І. Лозової – Харків : «ОВС», 2006, с. 181.
5. Луценко В. І. Використання комп'ютерних і мультимедійних технологій у процесі вивчення студентами-іноземцями української мови // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон, 2005. – Випуск XXXIX. – с. 450.
6. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров. - М. : «Академия», 1999. – с. 159-160.
7. Савчук Т. С. Використання інформаційних та комп'ютерних технологій в навчальному процесі // Збірник матеріалів Республіканської науково-практичної Інтернет-конференції «Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ». – Вінниця, 12-18 квітня 2010 р. – К. : Видавництво «Кондор», 2010. – с. 261.
8. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Туркот Тетяна Іванівна. – К. : Кондор, 2001, с. 252-253.
9. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Фіцула Михайло Миколайович. – К. : «Академвидав», 2006. – с. 198.
10. Шевчук С. П., Скороходов В. А., Шевчук О. С. Інтерактивні технології підготовки менеджерів. Навчальний посібник / С. П. Шевчук, В. А. Скороходов, О. С. Шевчук. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2009. – с. 53.

РЕЗЮМЕ

Л. В. Рускулис. Использование информационных технологий в системе подготовки будущего учителя украинского языка. В статье рассматриваются пути внедрения в учебный процесс высших учебных заведений информационных средств, основанных на микропроцессорной технике, а также информационной продукции и педагогических технологий, базирующихся на этих средствах. Учета новейших информационных технологий для создания новых возможностей передачи знаний, восприятия знаний и всестороннее развитие личности, которая учится в ходе учебно-воспитательного процесса. Роль компьютерного обучения, мультимедийных учебных средств и презентаций в подготовке молодежи к жизни в информатизированном обществе. Применение Интернет-проектов, которые направлены повышать уровень речевых навыков студентов посредством научиться получать значительный объем информации.

Информационные средства, информационные технологии обучения, компьютерное обучение, мультимедиа, средства Internet, информационная культура студентов, презентация.

SUMMARY

L. V. Ruskulis. The use of information technologies in the system of preparation of future teacher of the Ukrainian language.

The article discusses the ways of introduction in educational process of higher educational establishments of information tools, based on microprocessor technology, as well as information products and pedagogical technologies based on these tools. Consideration of the newest information technologies to create new opportunities to transfer knowledge, perception of knowledge and full development of the individual who learns in the course of the educational process. The role of computer-based training, multimedia training tools and presentations in preparing young people for life in informatyzovane society. The use of Internet-projects, which are aimed to raise the level of language skills of students through to learn how to receive a considerable amount of information.

Media, information technology training, computer training, multimedia, the Internet, information culture of students, presentation.